

Panteia

Research to Progress

Research voor Beleid | EIM | NEA | IOO | Stratus | IPM

De Watersector Exportindex (WEX)

1996-2018, prognose 2019

Dit onderzoek is uitgevoerd in opdracht van het Netherlands Water Partnership en wordt gefinancierd door het programmabureau Partners voor Water.

NETHERLANDS
WATER PARTNERSHIP

**PARTNERS
VOOR WATER**

ENVAQUA

Dutch Environmental & Water Technology Association

Dick Snel

Zoetermeer, december 2019

De verantwoordelijkheid voor de inhoud berust bij Panteia. Het gebruik van cijfers en/of teksten als toelichting of ondersteuning in artikelen, scripties en boeken is toegestaan mits de bron duidelijk wordt vermeld. Panteia aanvaardt geen aansprakelijkheid voor drukfouten en/of andere onvolkomenheden.

The responsibility for the contents of this report lies with Panteia. Quoting numbers or text in papers, essays and books is permitted only when the source is clearly mentioned. Panteia does not accept responsibility for printing errors and/or other imperfections.

De Watersector Exportindex (WEX)

WEX: index om de ontwikkeling van de export van de watersector te volgen

Inleiding

Om de ontwikkeling van de export van de watersector in kaart te brengen, is door Panteia een indexcijfer voor de export van wateractiviteiten ontwikkeld: de Watersector Export Index (WEX). De WEX is opgebouwd vanuit de volgende deelsectoren (zie bijlage 2):

Watertechnologie:

- watervoorziening (drinkwatervoorziening en -behandeling, drinkwatertransport en -distributie, industriële watervoorziening en -behandeling, industrieel watertransport en -distributie);
- afvalwater (collectie en/of sanitatie, industrieel afvalwater, huishoudelijk afvalwater en hergebruik van afvalwater).

Deltatechnologie:

- waterbeheer (integraal waterbeheer, grondwater, oppervlaktewater, waterkwantiteit, waterkwaliteit);
- water en groen;
- waterbouw (kustontwikkeling, havenconstructie en baggeren).

Het basisjaar voor de WEX is 2000. De WEX is voor dat jaar gelijkgesteld aan 100. Tot en met 2017 is de WEX gebaseerd op statistische bronnen. De statistieken hebben echter als nadeel dat ze sterk achterlopen. Een actuele WEX, ofwel een goed beeld van de huidige totale export van de Nederlandse watersector, kan worden verkregen door de gegevens van een aantal verschillende spelers uit de markt te combineren. Hierbij biedt een enquête uitkomst (zie bijlage 2). Door de medewerking van een groot aantal bedrijven, is het mogelijk gebleken om een voorlopige vaststelling voor de WEX 2018, verwachte realisatie voor 2019 en verwachting voor 2020 te presenteren.

Ontwikkeling van de WEX 2000-2018

Met kleine dip in 2002, voortdurende stijging WEX tot 2009

De ontwikkeling van de WEX is gepresenteerd in figuur 1. Over de periode 2000-2018 is een stijgende lijn te zien. In de periode 2002-2004 was een kleine terugval als gevolg van een periode van laagconjunctuur. Niet alleen de groei van de Nederlandse economie liep terug, maar ook de mondiale economie kreeg het zwaar te verduren. Na deze kleine dip herstelde de WEX zich al snel. De watersector kon profiteren van de toegenomen vraag uit het buitenland. Sindsdien heeft de watersector kunnen profiteren van de mondiale groei van de wereldeconomie. De export van wateractiviteiten nam ieder jaar sterker toe. Met een toename van de export van wateractiviteiten met respectievelijk 14 en 15%, namen 2006 en 2007 een van de sterkste toenames voor hun rekening. De WEX piekte in 2008 en kwam uit op 161,5. Dit komt neer op een exportomvang van wateractiviteiten van circa 6,7 miljard euro.

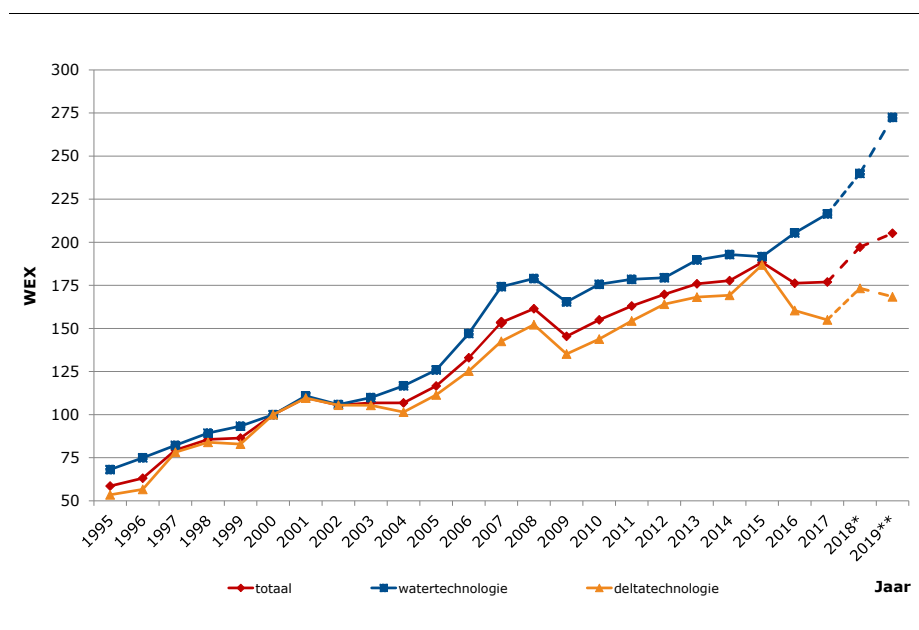

Forse daling WEX in 2009 als gevolg van kredietcrisis

In de tweede helft van 2008 zette de kredietcrisis in. De crisis zorgde niet alleen voor malaise op de financiële markten, maar had ook een drukkend effect op de economische groei. In de tweede helft van 2008 zakte de exportmarkt, als gevolg van de wereldwijde kredietcrisis, volledig in elkaar. De volumegroei van de relevante wereldhandel daalde van 7,5% in 2007 naar 1,5% in 2008.¹ De groei van de WEX zwakte af.

In 2009 waren de gevolgen van de kredietcrisis op alle fronten goed zichtbaar. De wereldeconomie kromp met 0,1%. De Nederlandse economie werd geconfronteerd met een krimp van 3,7%. De Nederlandse goederenexport nam maar liefst af met 10,1% in volume en 16,1% in waarde. De scherpe economische terugval heeft ook geleid tot een forse daling van de export van wateractiviteiten, met 10%. De WEX daalde in 2009 tot 145,4, ofwel een exportomvang van wateractiviteiten van 6 miljard euro.

figuur 1 De Watersector Exportindex (WEX) voor de periode 1995-2019 (2000=100)

* De WEX voor 2018 betreft een voorlopige realisatie.

** De WEX voor 2019 betreft een prognose.

Bron: Panteia, 2019.

Export watersector stijgt ondanks eurocrisis in periode 2010-2014

In 2010 en begin 2011 was even sprake van een economisch herstel, maar door de eurocrisis kromp de Nederlandse economie sinds de tweede helft van 2011 weer. De economische krimp liep nog door in 2012 en 2013, maar in de tweede helft van 2013 begon de Nederlandse economie weer iets aan te trekken. De uiteindelijke krimp van de Nederlandse economie was in dat jaar, met 0,1%², daarmee iets minder sterk dan in 2012 toen de krimp 1% was.

De wereldhandel begon in 2013 weer iets aan te trekken met een groei van 2,7% (2012: 1,2%).³ De watersector profiteerde in de crisisjaren

¹ CPB, Macro Economische Verkenning 2020, Den Haag 2019.

² CPB, Macro Economische Verkenning 2020, Den Haag 2019.

³ CPB, Macro Economische Verkenning 2020, Den Haag 2019.

van deze mondiale groei. Doordat de bedrijven in de watersector veelal actief zijn in de mondiale groeiregio's had de export van wateractiviteiten weinig last van de eurocrisis en bleef daarmee in de jaren 2011-2013 groeien. De watersector heeft zich daardoor positief onderscheiden ten opzichte van de totale Nederlandse economie.

Watersector profiteert in 2015 van groei in mondiale regio's

In de volgende jaren is een grillige ontwikkeling van de wereldeconomie te zien. Enerzijds een groei afzwakking in de opkomende economieën, en anderzijds voortgaand economisch herstel in Europa en de VS. De Nederlandse economie herstelde zich in 2015 met een groei van 2%. Deze groei werd breed gedragen door een flinke groei van de binnenlandse bestedingen, maar ook door een flinke groei van de export. De watersector profiteerde van de economische groei in de gebieden waar de sector mondiaal actief is. De WEX steeg in 2015 met 6% tot 188,3 (7,8 miljard euro).

2016: terugval van de export van wateractiviteiten, door verslechterde marktomstandigheden; ontwikkelingen wateractiviteiten uiteenlopend; 2017 export stabiel

In 2016 ondervond de watersector nadrukkelijk de invloed van verslechterde marktomstandigheden, onder meer door een lage olieprijs, overcapaciteit en een minder sterke groei van de wereldhandel (3,7% ten opzichte van 4,2% in 2015). Vooral door een achterblijvende ontwikkeling in opkomende economieën, zoals Rusland en Brazilië, was sprake van een minder sterke handelsgroei, tegenover een handelsgroei die redelijk stabiel is in de geavanceerde economieën. De groei van de Nederlandse economie zette zich door met een groei van 2,2%. De WEX daalde echter met ruim 6% tot 176,2 (7,3 miljard euro).

In 2017 was de mondiale groei stevig en werd ook breed gedragen. De economieën als Rusland en Brazilië leven weer op na een aantal jaren van recessie. De wereldeconomie liet een groei zien van 3,7%. De wereldhandel nam flink toe met 5,1% (2016: 3,7%). De Nederlandse economie liet eveneens een uitermate gunstige ontwikkeling zien, met een groei van 2,9%, zowel gedragen door de binnenlandse als buitenlandse afzet.

Deze ontwikkelingen pakten voor de deelsectoren verschillend uit. De ongunstige marktomstandigheden hadden vooral effect op de activiteiten op het gebied van deltatechnologie. De bedrijven in dit segment ondervonden nadrukkelijk de gevolgen van dalende investeringen als gevolg van de dalende olie- en gasprijzen. De bedrijven met watertechnologie profiteren onder meer van de toenemende aandacht voor waterbeheersing. Per saldo nam de export heel licht toe. De WEX kwam daarmee uit op 176,9 (ruim 7,3 miljard euro).

2018: herstel watersector, ontwikkelingen wateractiviteiten uiteenlopend

De sterke groei van de wereldeconomie zette zich voort in 2018, met een groei van 3,6%. In de loop van het jaar is echter een kentering opgetreden. De wereldhandel kwam onder druk, met een groei van 3,2%, flink lager dan in voorgaande jaren. Dit had alles te maken met de internationale handelsoorlog.

De Nederlandse economie heeft zich gunstig ontwikkeld, maar ondervindt eveneens de gevolgen van de onrustige en onzekere internationale ontwikkelingen (handelsoorlog, Brexit). Uiteindelijk liet de Nederlandse economie een groei zien van 2,6%. De groei is vooral te

danken aan meer consumptie en meer investeringen. De goederenuitvoer groeide, maar bleef door de internationale handelsontwikkeling, wat achter ten opzichte van 2017.

In zowel de watertechnologie als in de deltatechnologie is sprake van een groei van de waterexport te zien. Zo'n 50% van de ondervraagde bedrijven zag de export van wateractiviteiten toenemen. 10% werd geconfronteerd met een omzetsdaling.

De bodem lijkt bereikt voor de offshore-industrie. Deze markt heeft nog altijd te maken met overcapaciteit en afnemende investeringen in de olie- en gasindustrie. De baggerwerkzaamheden staan nog onder druk. Tegenover de olie- en gas, staan de toenemende investeringen in wind- en zonne-energie. Per saldo is weer een flinke toename te zien in de deltatechnologie.

De bedrijven met watertechnologie profiteren onder meer van de toenemende aandacht voor waterbeheersing. Per saldo steeg de export met ruim 11%. De WEX kwam daarmee uit op 197,2 (ruim 8,1 miljard euro).

Vooruitzichten 2019 en 2020

2019: gevolgen
handelsconflicten;
2020: gematigd
optimisme over
marktontwikkelingen

De economische groei in Nederland valt volgens het CPB terug tot 1,5% in 2020. Dit is vooral het gevolg van de handelsconflicten, evenals de Brexit, die leiden tot grote beleidonzekerheden. Het zijn de binnenlandse bestedingen die de groei dragen.

De groei van de wereldeconomie vertraagt met een groeicijfer van respectievelijk 3,1 en 3,2% in 2019 en 2020.

De wereldhandel zal hierbij met een groei van 1,9% in 2019 en 2020 eveneens verder terugvallen⁴.

De bedrijven in de watersector zijn gematigd positief over de situatie op de buitenlandse markt. Zo'n 70% van de ondervraagde bedrijven beoordeelt de huidige situatie op de buitenlandse markt voor wateractiviteiten als (zeer) gunstig. Dit percentage is lager dan in de vorige meting (85%).

De bedrijven in de watersector zijn positief over de ontwikkeling van de buitenlandse omzet van wateractiviteiten in 2019. Bijna 60% van de bedrijven (58%) verwacht dat de buitenlandse omzet van wateractiviteiten in 2019 zal toenemen. 38% van de bedrijven verwacht een gelijkblijvende omzet. Ook dit beeld is wat minder optimistisch dan vorig jaar werd verwacht. Per saldo zal de export van wateractiviteiten in 2019 naar verwachting met 4% toenemen. Deze groei komt voor rekening van het segment watertechnologie. Er is grote vraag naar activiteiten op het gebied van waterschaarste en klimaatbeheersing. Het segment deltatechnologie ondervindt nadrukkelijk de gevolgen van allerlei handelsconflicten, die daarmee ook impact hebben op havenontwikkelingen en grotere infra-investeringen. Herontwikkeling van havens worden bijvoorbeeld uitgesteld door afnemende vaarbewegingen als gevolg van de handelsoorlog tussen de VS en China.

⁴ CPB, Macro Economische Verkenning 2020, Den Haag 2019.

Voor 2020 verwacht twee derde van de bedrijven een toename van de buitenlandse omzet van wateractiviteiten.

Door de groeiende wereldpopulatie blijft er een groeiende vraag naar energie waardoor de markt zich weer enigszins lijkt te gaan herstellen. De toenemende vraag naar offshore wind- en zonne-energie heeft door Klimaatdoelen een zeer gunstig effect op de vraag naar deltatechnologie. Watertechnologie blijft in de lift. Waterschaarste is een conjunctuurongevoelig probleem. Oplossingen op dit gebied blijven de aandacht vragen.

De deelnemende bedrijven voorzien voor 2020 een gemiddelde groei van de buitenlandse wateractiviteiten met bijna 8%.

Op de vraag waarom zij een stijging verwachten, komen uiteenlopend antwoorden. Een deel van de bedrijven ziet de export van wateractiviteiten stijgen door de aantrekkende markt. Ook samenwerking wordt genoemd als reden voor meer opdrachten. Daarnaast geven bedrijven aan dat er meer vraag ontstaat als gevolg van de klimaatverandering waardoor nieuwe voorzieningen nodig zijn, zoals het vergroten van sanitatiemogelijkheden (het op een duurzame manier schoonmaken van afvalwater).

Beste toekomst-
kansen voor
afvalwater,
watervoorziening en
waterbeheer

Vrijwel alle bedrijven zien de toekomst op het gebied van wateractiviteiten met (veel) vertrouwen tegemoet (87%), dit percentage ligt echter lager dan vorig jaar (95%). Voor de wateractiviteiten *afvalwater* (31%) en *watervoorziening* (30%) worden door de meeste bedrijven de beste toekomstkansen gezien. *Waterbeheer* wordt nu door 18% van de bedrijven als wateractiviteit met beste toekomstkansen gezien, hoger dan vorig jaar (12%).

Als belangrijkste internationale waterthema's voor de komende jaren worden door de deelnemers aan de enquête genoemd: waterschaarste (waterbeheer, zuivering, recycling), klimaat (milieu, energietransitie) en zeespiegelstijging.

De meeste kansen voor de export van wateractiviteiten zien de bedrijven in de EU-landen, gevolgd door Afrika en het Midden-Oosten. De deelnemende bedrijven aan de enquête is gevraagd om een top 3 te geven van landen waar zij de meeste kansen zien. Uit figuur 2 en figuur 3 valt af te lezen dat de deelnemende bedrijven aan de enquête die actief zijn op het gebied van watertechnologie de meeste kansen zien in de ons omringende landen Duitsland en het Verenigd Koninkrijk, als ook in de Verenigde Staten, India, China, Kenia en de Verenigde Arabische Emiraten.

De bedrijven die actief zijn op het gebied van deltatechnologie zien in het buitenland de meeste kansen in Duitsland, België en het Verenigd Koninkrijk in de directe omgeving, en tevens in de Verenigde Staten en de Verenigde Arabische Emiraten.

Groei
watertechnologie;
deltatechnologie
herstelt in 2018, na
terugslag in 2016

WEX: water- en deltatechnologie

In figuur 1 (blz. 4) is te zien dat de WEX voor de watertechnologie vrijwel voortdurend hoger is dan de WEX voor de deltatechnologie. Vanaf 2009 groeit de sector deltatechnologie sterk. De sector watertechnologie groeit met name tot 2009, maar kende na een herstel in 2010 een stabilisatie van de omzet in de periode 2011 en 2012. Vanaf 2013 laat deze sector weer een groei zien.

De watersector laat na een dip in 2016 en 2017, in 2018 weer een flinke groei zien. De marktsegmenten reageren verdeeld op de marktontwikkelingen. De deltasector bleef in 2016 flink achter als gevolg van verslechterde marktomstandigheden. Door lage olie- en gasprijzen, een vertraagde groei van de wereldhandel en overcapaciteit liep de productie flink terug. Het herstel in 2017 bleef echter uit, waardoor ook in 2017 een verslechtering te zien was. Aan het eind van 2017 begon een herstel van de vraag in te zetten, en deze zet door in 2018. In 2019 wordt vooral dit segment beïnvloed door geopolitieke ontwikkelingen (handelsonderzoek, sancties). Dit heeft tot gevolg dat naar verwachting de omzet zal afnemen met bijna 3%. Voor 2020 zijn de bedrijven positiever, en wordt er een gemiddelde groei van zo'n 3,5% voorzien. De vraag in de watertechnologie daarentegen blijft naar verwachting wel toenemen. Voor 2018, 2019 en 2020 verwachten de bedrijven een (verdere) groei met gemiddeld ruim 10% per jaar.

Export water naar regio

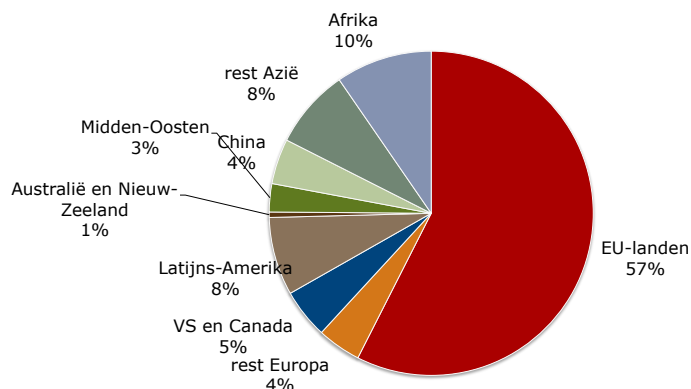
De bedrijven die deelnemen aan de WEX is gevraagd om een verdeling te maken van hun omzet naar regio. De ondervraagde bedrijven in de watersector halen bijna de helft van hun omzet in Europa.

Van de bedrijven die actief zijn op het gebied van watertechnologie, vormen de EU-landen het belangrijkste afzetgebied, gevolgd door Afrika, Azië en Latijns-Amerika (zie figuur 4).

Bij de bedrijven die actief zijn op het gebied van deltatechnologie zijn de EU-landen eveneens het belangrijkste afzetgebied, gevolgd door Azië, het Midden-Oosten en Latijns-Amerika (zie figuur 5).

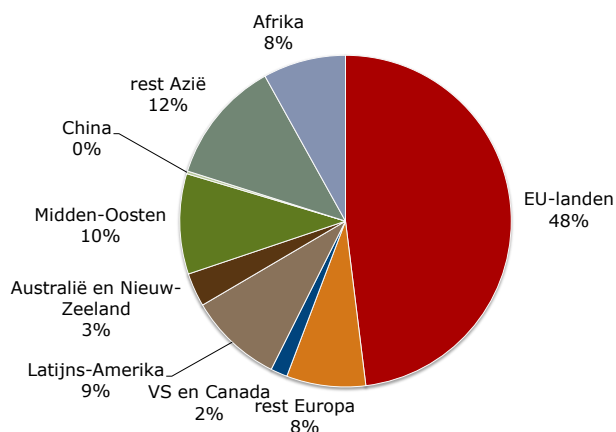

figuur 4 Gemiddelde verdeling van de buitenlandse omzet van wateractiviteiten naar regio, bedrijven met watertechnologie, 2018 (n=61)

Bron: Panteia, 2019 op basis van telefonische enquête.

figuur 5 Gemiddelde verdeling van de buitenlandse omzet van wateractiviteiten naar regio, bedrijven met deltatechnologie, 2018 (n=33)

Bron: Panteia, 2019 op basis van telefonische enquête.

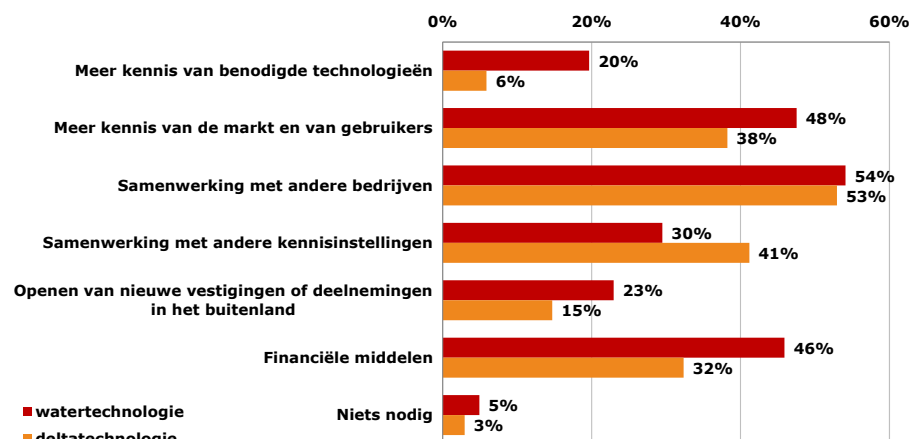
Benutten van kansen

Aan de WEX-deelnemers is gevraagd wat deze bedrijven nodig hebben om de kansen binnen de watersector te benutten. De WEX-deelnemers geven aan vooral samenwerking met andere bedrijven nodig te hebben. Bij de bedrijven die actief zijn op het gebied van watertechnologie wordt dit gevolgd door meer kennis van de markt en van gebruikers en financiële middelen.

Bij de bedrijven die actief zijn op het gebied van deltatechnologie worden samenwerking met andere kennisinstellingen, meer kennis van de markt en van gebruikers en financiële middelen, naast samenwerking met andere bedrijven, vaak genoemd (zie figuur 6).

figuur 6 Benutten van kansen binnen de watersector: wat is er nodig? (watertechnologie n=61, deltatechnologie n=34)

Bron: Panteia, 2019 op basis van telefonische enquête.

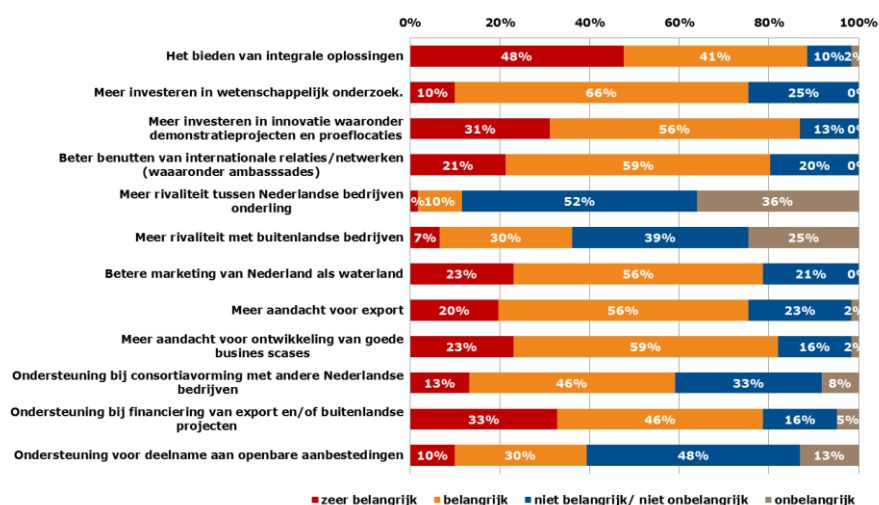
Internationale concurrentiekracht

De belangrijkste aspecten voor de internationale concurrentiekracht van de watersector zijn volgens de deelnemers aan de WEX het bieden van integrale oplossingen, ondersteuning bij financiering van export en/of buitenlandse projecten en meer investeren in innovatie, waaronder demonstratieprojecten en proeflocaties.

Bedrijven die actief zijn op het gebied van deltatechnologie vinden relatief vaak het beter benutten van internationale relaties/netwerken (waaronder ambassades), het bieden van integrale oplossingen en meer aandacht voor ontwikkeling van goede business cases zeer belangrijk. Bedrijven actief op het gebied van de watertechnologie noemen ondersteuning bij financiering van export en/of buitenlandse projecten vaker als zeer belangrijk. Meer rivaliteit tussen Nederlandse bedrijven en met buitenlandse bedrijven worden door veel bedrijven onbelangrijk gevonden voor de internationale concurrentiekracht zo blijkt uit figuur 7 en figuur 8.

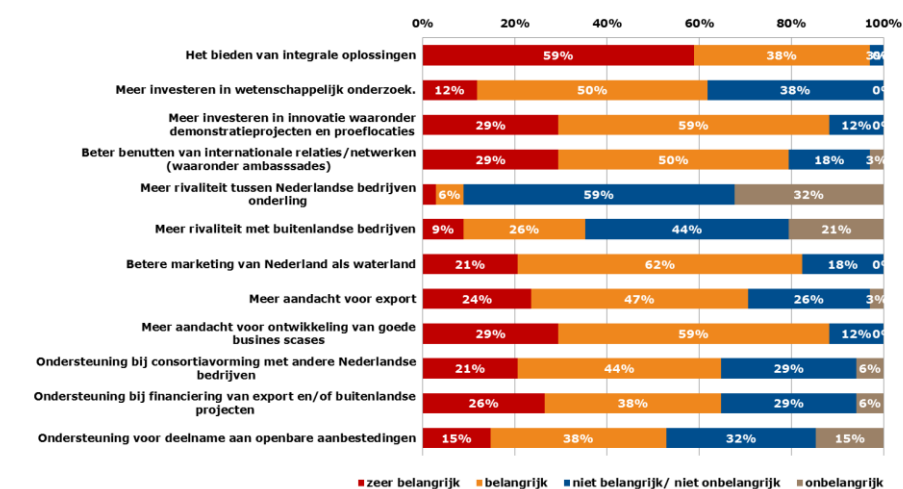

figuur 7 Aspecten die belangrijk zijn voor de internationale concurrentiekracht van de watersector, bedrijven met watertechnologie (n=61)

Bron: Panteia, 2019 op basis van telefonische enquête.

figuur 8 Aspecten die belangrijk zijn voor de internationale concurrentiekracht van de watersector, bedrijven met deltatetechnologie (n=34)

Bron: Panteia, 2019 op basis van telefonische enquête.

De exportquote

Aandeel export in de totale omzet van wateractiviteiten zal weer iets toenemen

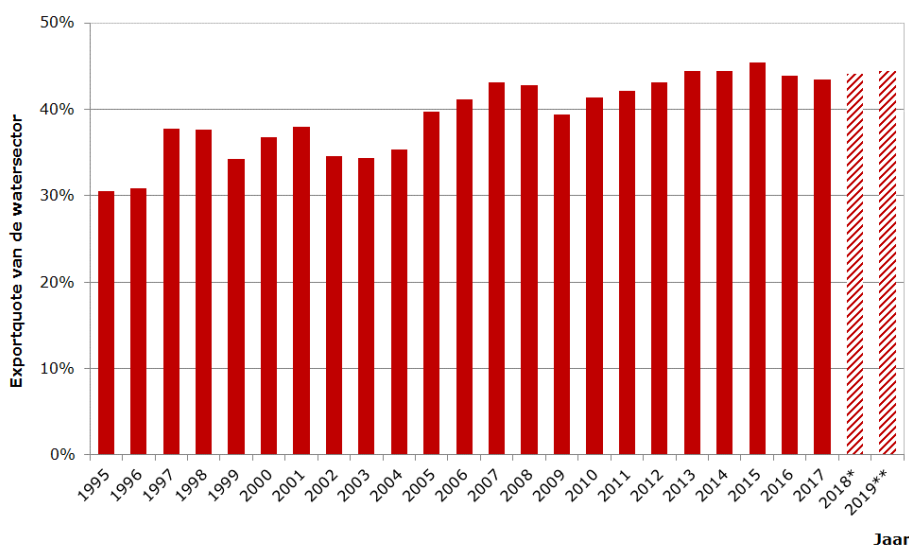
Door de export van de watersector te relateren aan de totale omzet van de watersector (de exportquote) wordt de export in de context van de totale prestaties van de betreffende bedrijven geplaatst. Hierdoor worden conjunctuureffecten afgezwakt (zie figuur 9). Desalniettemin is het opvallend dat in jaren van hoogconjunctuur de exportquote procentueel toeneemt en bij laagconjunctuur weer afneemt. Ook ten tijde van de valutacrisis in 1999 is dit het geval. Daarnaast wordt met de exportquote een beeld gekregen van het belang van export voor de bedrijven in de watersector. Uit figuur 9 komt naar voren dat in de

periode 1995-2004 ongeveer een derde van de omzet in de watersector werd behaald door de export.

In de periode 2005-2008 was sprake van een opgaande conjunctuur en nam de exportquote ieder jaar toe tot een niveau van 42%. Dit houdt in dat de export van wateractiviteiten sneller toenam dan de totale omzet uit wateractiviteiten. De export is derhalve een steeds belangrijkere positie gaan innemen in de totale omzet uit wateractiviteiten. In 2009 kreeg de export met een flinke dip te maken door de kredietcrisis en viel de exportquote terug tot 39%. Met een groeiende wereldeconomie in 2010 en 2011, is zoals in vorige vergelijkbare situaties de exportquote weer toegenomen, en weer ruim boven de 40% gekomen. In afwijking van voorgaande perioden neemt in de tijden van de eurocrisis in 2012 en 2013 de exportquote toch toe. In 2014 is, met een voorzichtig economisch herstel van de Nederlandse economie, de exportquote stabiel gebleven. In 2015 profiteerde de watersector van een verder groeiende wereldeconomie, en nam de export weer sterker toe dan de totale wateromzet. In 2016 en 2017 bleef de export echter wat achter, met name als gevolg van verslechterde marktomstandigheden. De exportquote zal in 2018 en 2019 naar verwachting weer licht toenemen.

figuur 9 Exportquote (de export ten opzichte van de omzet) van de watersector, 1995-2019

* De exportquote voor 2018 betreft een voorlopige realisatie.

** De exportquote voor 2019 betreft een prognose.

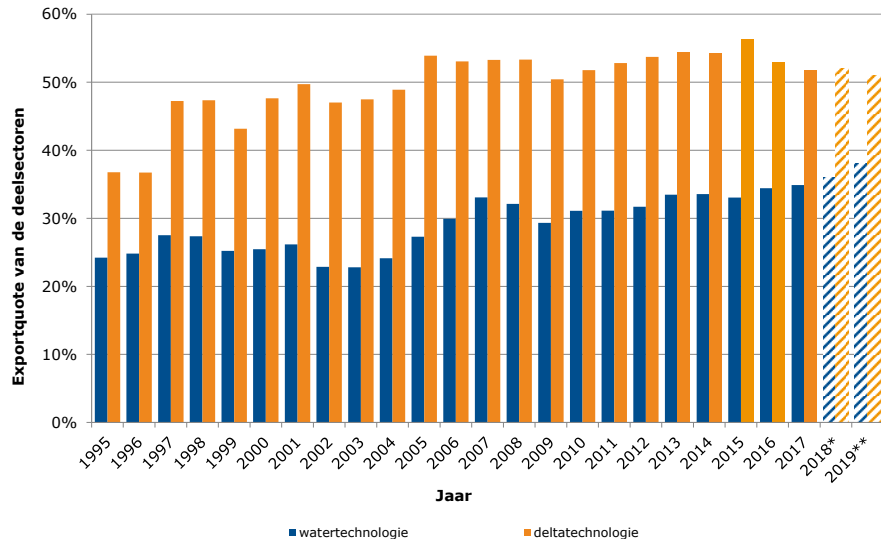
Bron: Panteia, 2019.

De exportquote in de deelsector deltatechnologie ligt met ruim 50% aanzienlijk hoger dan in de deelsector watertechnologie waar deze quote jaren lang rond 30% schommelde (zie figuur 10). In de periode 1995-2015 is de exportquote in de deltatechnologie zeer sterk toegenomen van 35% tot boven de 50%. Na de dip in 2009, nam de exportquote ieder jaar weer wat toe als gevolg van een licht herstellende omzet en

een aantrekkelijke exportomzet. In 2016 en 2017 daalde de exportquote. Voor 2018 wordt een stabilisatie voorzien. De exportquote in de deelsector watertechnologie is vrij stabiel, maar toont weer een toename in 2018 en 2019.

figuur 10 Exportquote (de export ten opzichte van de omzet) van de watersector, 1995-2019

* De exportquote voor 2018 betreft een voorlopige realisatie.

** De exportquote voor 2019 betreft een prognose.

Bron: Panteia, 2019.

Het exportaandeel van de watersector in de totale Nederlandse export

Exportaandeel van de watersector na flinke afname in 2017, weer herstel in 2018

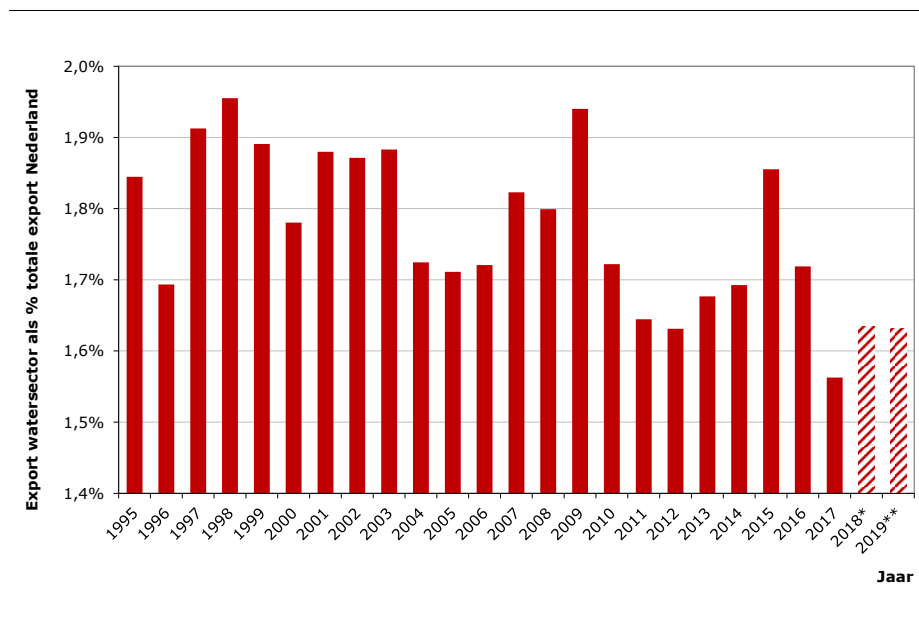
Voor een beter inzicht in de exportpositie van de watersector is in figuur 11 de export van wateractiviteiten uitgedrukt als percentage van de totale export in Nederland: het exportaandeel.

Het exportaandeel van de watersector in de totale export fluctueert binnen de marges van 1,5% en 2,0%. Tot en met 2003 schommelde het exportaandeel rond 1,8% (zie figuur 11). De jaren daarna lag het exportaandeel van de watersector fractioneel lager: rond 1,7%. In 2007 steeg het exportaandeel weer. In het crisisjaar 2009 sprong het exportaandeel boven de 1,9%. De export van de watersector was minder getroffen door de economische malaise dan de totale export. Bij het inzetten van het economische herstel in 2010 bleef de export van de watersector toch weer achter bij de totale export. In 2011 en 2012 is het aandeel verder teruggelopen. In 2013 trok de exportgroei van de watersector sterker aan dan de groei van de export voor Nederland. De totale Nederlandse export komt vooral uit de ons omringende landen die eveneens in een crisis verkeren, terwijl de export van wateractiviteiten voor een belangrijk deel voor rekening komt van regio's die wel een flinke groei realiseren en waar dringende behoefte is aan wateractiviteiten. In 2014 en vooral in 2015 is dit verder voortgezet, waardoor het exportaandeel steeg naar ruim 1,8%. Dit als gevolg van een dalende exportomzet voor Nederland, tegenover een groei van de

waterexport. In 2016 daalde het exportaandeel van de watersector door verslechterde marktomstandigheden, projectinvesteringen die onder druk stonden, vertraging van de groei van opkomende economieën en de instabiele wereldsituatie. Ook in 2017 bleef de export van wateractiviteiten achter. Het exportaandeel daalde naar ongeveer 1,5%. Door verdere groei in de deelsector watertechnologie en herstel van de activiteiten in de deelsector deltatechnologie is voor 2018 weer een groei van het exportaandeel te zien, met een stabilisatie in 2019. Dit heeft met name te maken met de geopolitieke ontwikkelingen.

figuur 11 Exportaandeel (export watersector gerelateerd aan de totale export in Nederland), 1995-2019

* Het exportaandeel voor 2018 betreft een voorlopige realisatie.

** Het exportaandeel voor 2019 betreft een prognose.

Bron: Panteia, 2019.

De bruto toegevoegde waarde

Export neemt een steeds belangrijkere positie in binnen de watersector

De bruto toegevoegde waarde is het inkomen dat verdiend wordt door het produceren van goederen en diensten. Het wordt verkregen uit de inzet van arbeid en kapitaal. Het wordt berekend als het verschil tussen de omzet en de waarde van het verbruik in het productieproces.⁵ De bruto toegevoegde waarde van de watersector bedraagt ongeveer 8,4 miljard euro in 2017, iets hoger dan in 2016. In het Nederlandse bedrijfsleven kwam de bruto toegevoegde waarde in 2017 uit op ongeveer 617 miljard euro, ruim 4% hoger dan in 2016.

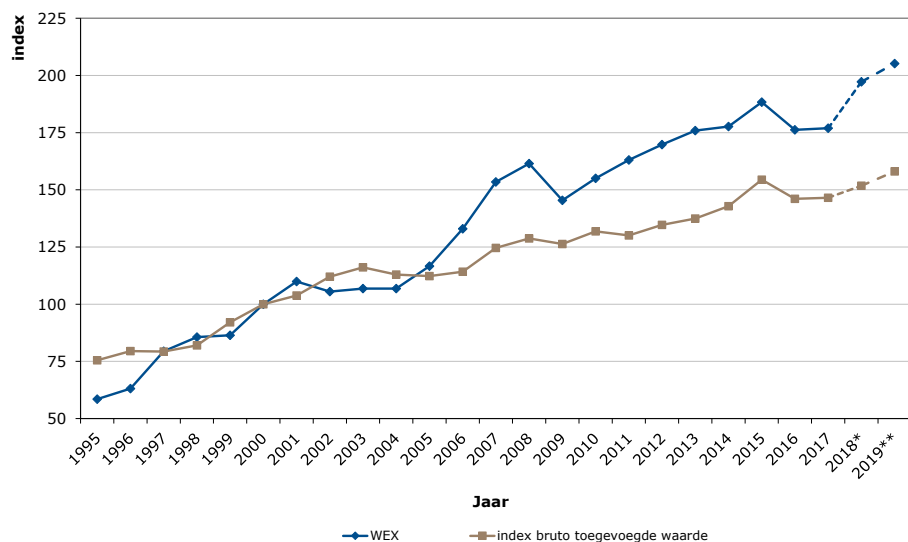
De watersector heeft daarmee een aandeel van 1,4% in de bruto toegevoegde waarde. Dit percentage schommelt al een aantal jaren rond de 1,4% à 1,5%. Hieruit kan geconstateerd worden dat de ontwikkeling van de bruto toegevoegde waarde van de watersector in de pas loopt met de ontwikkeling van de bruto toegevoegde waarde van het Nederlandse bedrijfsleven.

⁵ Met name de uitgaven aan grond- en hulpstoffen, algemene uitgaven en indirecte belastingen.

Door de WEX af te zetten tegen de index voor de bruto toegevoegde waarde van de watersector kan een indicatie worden verkregen van het belang van export voor de watersector (zie figuur 12). Net als bij de WEX geldt voor de index voor de toegevoegde waarde dat het basisjaar 2000 is. De index is in dat jaar gelijk aan 100, ofwel een toegevoegde waarde van de watersector van 5,7 miljard euro. Vanaf 2005 tot 2008 laat de WEX een veel sterkere toename zien dan de index van de bruto toegevoegde waarde. Dit betekent dat de export in die periode een steeds belangrijkere positie is gaan innemen binnen de watersector. In 2009, het crisisjaar, is de WEX echter sterker gedaald dan de index van de bruto toegevoegde waarde van de watersector. De export herstelde echter snel in 2010. In de periode 2010-2013 is de export van de watersector sterker gestegen dan de bruto toegevoegde waarde. Hierna volgt de export van de watersector de ontwikkeling van de bruto toegevoegde waarde, met een dip in 2016. In 2018 is weer een sterkere groei van de export van de watersector te zien.

figuur 12 De WEX en de index voor de bruto toegevoegde waarde, 1995-2019

* De WEX voor 2018 betreft een voorlopige realisatie.

** De WEX voor 2019 betreft een prognose.

Bron: Panteia, 2019.

Bijlage 1 Kerngegevens watersector

tabel 1 Kerngegevens watersector

jaar	export (x € 1 mln)	WEX	omzet (x € 1 mln)	export- quote	export NL (x € 1 mln)	export- aandeel	bruto toegevoegde waarde (x € 1 mln)	index bruto toegevoegde waarde
1995	2.415	58,5	7.907	30,5%	130.940	1,84%	4.327	75,5
1996	2.604	63,1	8.434	30,9%	153.752	1,69%	4.557	79,5
1997	3.279	79,4	8.681	37,8%	171.421	1,91%	4.545	79,3
1998	3.533	85,6	9.389	37,6%	180.725	1,96%	4.703	82,0
1999	3.566	86,4	10.418	34,2%	188.599	1,89%	5.279	92,1
2000	4.128	100,0	11.217	36,8%	231.854	1,78%	5.733	100,0
2001	4.536	109,9	11.935	38,0%	241.339	1,88%	5.953	103,8
2002	4.355	105,5	12.613	34,5%	232.704	1,87%	6.423	112,0
2003	4.410	106,8	12.832	34,4%	234.166	1,88%	6.658	116,1
2004	4.410	106,8	12.462	35,4%	255.660	1,72%	6.475	112,9
2005	4.813	116,6	12.126	39,7%	281.300	1,71%	6.439	112,3
2006	5.488	133,0	13.333	41,2%	318.953	1,72%	6.546	114,2
2007	6.335	153,5	14.679	43,2%	347.501	1,82%	7.144	124,6
2008	6.665	161,5	15.590	42,8%	370.480	1,80%	7.381	128,7
2009	6.002	145,4	15.226	39,4%	309.369	1,94%	7.240	126,3
2010	6.398	155,0	15.487	41,3%	371.549	1,72%	7.561	131,9
2011	6.716	162,7	15.997	42,0%	409.358	1,64%	7.458	130,1
2012	7.009	169,8	16.240	43,2%	429.717	1,63%	7.723	134,7
2013	7.262	175,9	16.340	44,4%	433.106	1,68%	7.880	137,4
2014	7.335	177,7	16.524	44,4%	433.405	1,69%	8.188	142,8
2015	7.774	188,3	17.120	45,4%	418.982	1,86%	8.852	154,4
2016	7.275	176,2	16.599	43,8%	423.228	1,72%	8.374	146,0
2017	7.304	176,9	16.836	43,4%	467.434	1,56%	8.401	146,5
2018*	8.139	197,2	18.430	44,2%	497.874	1,63%	9.380	151,8
2019**	8.483	205,5	19.047	44,5%	518.952	1,63%	8.773	158,2

* Voor 2018 betreft het voorlopige realisaties.

** Voor 2019 betreft het prognoses.

Bron: Panteia, 2019.

tabel 2 Kerngegevens watertechnologie

<i>jaar</i>	<i>export (x 1 € mln)</i>	<i>WEX</i>	<i>omzet (x 1 € mln)</i>	<i>exportquote</i>
1995	954	68,1	3.937	24,2%
1996	1.049	74,9	4.225	24,8%
1997	1.151	82,2	4.185	27,5%
1998	1.250	89,3	4.568	27,4%
1999	1.307	93,3	5.184	25,2%
2000	1.400	100,0	5.500	25,5%
2001	1.552	110,9	5.931	26,2%
2002	1.481	105,8	6.477	22,9%
2003	1.538	109,9	6.749	22,8%
2004	1.634	116,7	6.769	24,1%
2005	1.763	125,9	6.459	27,3%
2006	2.059	147,1	6.876	29,9%
2007	2.439	174,2	7.373	33,1%
2008	2.506	179,0	7.798	32,1%
2009	2.315	165,4	7.895	29,3%
2010	2.459	175,6	7.902	31,1%
2011	2.500	178,5	8.031	31,1%
2012	2.512	179,4	7.923	31,7%
2013	2.656	189,7	7.934	33,5%
2014	2.701	192,9	8.047	33,6%
2015	2.683	191,6	8.114	33,1%
2016	2.876	205,4	8.354	34,4%
2017	3.030	216,4	8.684	34,9%
2018*	3.360	240,0	9.352	35,9%
2019**	3.814	272,5	10.026	38,0%

* Voor 2018 betreft het voorlopige realisaties.

** Voor 2019 betreft het prognoses.

Bron: Panteia, 2019.

tabel 3 Kerngegevens deltatechnologie

<i>jaar</i>	<i>export (x 1 € mln)</i>	<i>WEX</i>	<i>omzet (x 1 € mln)</i>	<i>exportquote</i>
1995	1.405	53,5	3.821	36,8%
1996	1.488	56,6	4.051	36,7%
1997	2.054	78,1	4.347	47,2%
1998	2.206	83,9	4.659	47,3%
1999	2.178	82,9	5.045	43,2%
2000	2.628	100,0	5.517	47,6%
2001	2.880	109,6	5.792	49,7%
2002	2.773	105,5	5.896	47,0%
2003	2.770	105,4	5.834	47,5%
2004	2.666	101,4	5.451	48,9%
2005	2.929	111,5	5.433	53,9%
2006	3.292	125,3	6.204	53,1%
2007	3.746	142,5	7.029	53,3%
2008	4.000	152,2	7.500	53,3%
2009	3.553	135,2	7.045	50,4%
2010	3.780	143,8	7.298	51,8%
2011	4.056	154,3	7.679	52,8%
2012	4.312	164,1	8.028	53,7%
2013	4.419	168,2	8.116	54,4%
2014	4.448	169,2	8.187	54,3%
2015	4.910	186,8	8.714	56,3%
2016	4.216	160,4	7.953	53,0%
2017	4.073	155,0	7.858	51,8%
2018*	4.553	173,3	8.754	52,0%
2019**	4.427	168,4	8.667	51,1%

* Voor 2018 betreft het voorlopige realisaties.

** Voor 2019 betreft het prognoses.

Bron: Panteia, 2019.

Bijlage 2 **Totstandkoming WEX**

In deze bijlage wordt ingegaan op de totstandkoming van de WEX.

Aanleiding

Partners voor Water (PvW) en Netherlands Water Partnership (NWP) proberen beide de inzet van de Nederlandse watersector in het buitenland te versterken. Er is behoefte ontstaan aan een index die de ontwikkeling van prestaties van de watersector in het buitenland laat zien. Partners voor Water heeft Panteia een aantal jaar geleden gevraagd om een methode te ontwikkelen waarmee de exportpositie van de Nederlandse watersector in de tijd op een representatieve wijze kan worden gemonitord. De eerder gemaakte berekeningen in de Strategische Waterkaarten (2000/2001)⁶ vormen het uitgangspunt voor de te ontwikkelen WEX⁷. Het resultaat is de Watersector Exportindex (WEX).

Afbakening watersector

Voor de afbakening van de watersector is de indeling naar deelmarkten uit de rapportage 'Strategische Waterkaarten' gebruikt, namelijk:

Watertechnologie:

- watervoorziening (drinkwatervoorziening en -behandeling, drinkwatertransport en -distributie, industriële watervoorziening en -behandeling, industrieel watertransport en -distributie);
- afvalwater (collectie en/of sanitatie, industrieel afvalwater, huishoudelijk afvalwater en hergebruik van afvalwater).

Deltatechnologie:

- waterbeheer (integraal waterbeheer, grondwater, oppervlaktewater, waterkwantiteit, waterkwaliteit);
- water en groen;
- waterkracht (een segment van beperkte omvang dat niet nader wordt onderverdeeld);
- waterbouw (kustontwikkeling, havenconstructie en baggeren).

Definitie van export

Voor de export is een ruime definitie gekozen:

Omzet behaald in het buitenland. Dat kan zowel zijn via export vanuit Nederlandse vestigingen als via omzet gerealiseerd via buitenlandse vestigingen.

⁶ Arnoud Muizer en Marcel van den Bergh (2002), Strategic Watercards: International opportunities for the Dutch water sector, i.o.v. Netherlands Water Partnership.

⁷ In 2007 heeft EIM de 'Sectorschets water 2007' voor de EVD uitgevoerd. In deze studie is, net als in de 'Strategische Waterkaarten', de exportpositie van de watersector in kaart gebracht en wel voor het jaar 2006. Deze studie biedt een nieuw ijkpunt voor de WEX. Omdat het programma Partners voor Water betrekking heeft op de periode 2005-2009, is ervoor gekozen om de WEX voor deze periode te iken met behulp van de 'Strategische Waterkaarten' en niet halverwege het programma over te stappen op een nieuw ijkpunt.

WEX op basis van statistieken

De Nederlandse statistieken hanteren bij de bedrijfsclassificatie de SBI⁸ (CBS). De watersector sluit hier niet op aan. Bedrijven die tezamen de watersector vormen, zijn verspreid over diverse sectoren binnen de statistieken. De deelsectoren van de watersector omvatten zowel de primaire activiteit, als de toelieferingen, het ontwerp, de bouw, de kennisontwikkeling en -overdracht en het advies.

Het is niet mogelijk om de vele deelactiviteiten binnen de watersector exact te onderscheiden. Per deelactiviteit is in de statistieken gekeken naar beschikbare informatie over export op een zo laag mogelijk aggregatieniveau en zo actueel mogelijk. Enkele voor de watersector belangrijke deelactiviteiten zijn op deze manier te onderscheiden. Omdat veel deelactiviteiten worden onderscheiden, gaat wel de 'Wet van de grote aantallen' op. Overschatting van de ene activiteit wordt gecompenseerd door onderschatting van de andere activiteit.

De onderscheiden deelactiviteiten en de gebruikte statistieken zijn gepresenteerd in tabel 5. Panteia maakt vooral gebruik van de Statistiek Internationale handel en de IO-tabel van het CBS voor het bepalen van de export van de watersector. Voor data over de natte waterbouw maakte Panteia tot 2006 gebruik van cijfers van de Vereniging van Waterbouwers. Momenteel publiceert de Vereniging van Waterbouwers geen cijfers meer over de export natte waterbouw. Voor de natte waterbouw grijpt Panteia terug naar de jaarverslagen van enkele grote bedrijven binnen dit segment.

De export van de watersector wordt opgebouwd vanuit de gepresenteerde deel-segmenten. Om tot het totale cijfer voor de export van water te komen, maakt Panteia gebruik van wegingsfactoren. Deze wegingsfactoren zijn afgeleid uit de 'Strategische Waterkaarten'. De export van de watersector is vervolgens geïndexeerd, met als basisjaar 2000, tot de WEX.

Er heeft in 2011 een herindexatie plaatsgevonden op basis van het rapport 'Het Nederlandse Deltatechnologie-cluster' (Panteia/Blueconomy), uitgevoerd in opdracht van NWP, waarin een schatting van de economische waarde van het Nederlandse Deltatechnologie-cluster is gegeven.

⁸ De Standaard Bedrijfsindeling van het CBS (SBI) geeft een systematische hiërarchische indeling van economische activiteiten. Thans geldend is de SBI 2008. De SBI 2008 wordt door het CBS o.a. gebruikt om bedrijfseenheden te rubriceren naar hun hoofdactiviteiten (Bron: CBS).

tabel 4 WEX op basis van statistieken

<i>Segment watersector</i>	<i>SBI</i>	<i>Bron*</i>
Watertechnologie		
Watervoorziening		
Pompen, generatoren (toelevering/installatie)		Stat. Internationale Handel
Aanleg waterleiding		IO-tabel
Metalen buizen (toelevering)		Stat. Internationale Handel
Waterproductie en waterdistributie		IO-tabel
Ontwerp en advies		IO-tabel
Kennisontwikkeling en kennisoverdracht		IO-tabel
Afvalwater		
Afvalwaterbehandeling		IO-tabel
Zuiveringsinstallaties e.d. (toelevering/installatie)		Stat. Internationale handel
Ontwerp en advies		IO-tabel
Kennisontwikkeling en kennisoverdracht		IO-tabel
Deltatechnologie		
Waterbeheer		
Waterschappen		IO-tabel
Pompen, generatoren (toelevering/installatie)		Stat. Internationale handel
Ontwerp en advies		IO-tabel
Kennisontwikkeling en kennisoverdracht		IO-tabel
Irrigatie en drainage		
GWW-activiteiten		IO-tabel
Kunststofbuizen (toelevering)		Stat. Internationale handel
Ontwerp en advies		IO-tabel
Kennisontwikkeling en kennisoverdracht		IO-tabel
Waterbouw		
Natte waterbouw		VBKO ⁹ /Jaarverslagen
Kennisontwikkeling en overdracht		IO-tabel

* IO = Input Output.

Bron: Panteia, 2019.

⁹ Tot en met 2006 werden cijfers van de VBKO (Vereniging van Waterbouwers in Bagger-, Kust- en Oeverwerken) gebruikt. Deze cijfers worden nu niet meer gepubliceerd. Sinds 2006 worden de cijfers uit de jaarverslagen van enkele grote bedrijven in de natte waterbouw meegenomen.

WEX op basis van enquête onder bedrijven

De statistieken hebben als nadeel dat ze ruim een jaar achterlopen. Ze bieden anno 2019 nog geen data voor 2018. Op basis van de statistieken is de WEX tot en met 2017 vastgesteld. Om toch een actueel beeld te schetsen van de WEX wordt een enquête ingezet onder circa 100 verschillende bedrijven binnen de watersector. De bedrijven zijn over de deelsectoren verspreid.

Er wordt gevraagd naar de niveaus en de ontwikkelingen van de omzet, de omzet van wateractiviteiten, de buitenlandse omzet en de buitenlandse omzet van wateractiviteiten, maar ook naar de toekomstverwachtingen. De deelnemende bedrijven aan de enquête zijn in oktober 2019 ondervraagd. De antwoorden c.q. verwachtingen voor 2019 en 2020 moeten dan ook in dat perspectief geplaatst worden.

De berekening van de actuele WEX vindt in een aantal stappen plaats. Vanuit de deelsectoren vindt een herweging plaats. Ook nu biedt de rapportage 'Strategische Waterkaarten' uitkomst voor de vaststelling van de gewichten.

De bijbehorende formules worden gegeven voor de WEX 2018. De WEX op basis van de telefonische enquête in de andere jaren, wordt op analoge wijze vastgesteld.

De formules zijn:

$$A_{j,2018} = \sum \left(\frac{A_j}{(100\% + D_{j,2018})} \right)$$

$$A_{t,2017} = \sum_j A_{j,2017} \text{ en } A_{t,2018} = \sum_j A_{j,2018}$$

$$WEX_{2018} = WEX_{2017} \times \left(\frac{A_{t,2018}}{A_{t,2017}} \right)$$

waarbij:

$A_{j, 2017}$ exportomvang (wateractiviteiten) van deelsector j in 2017 uit statistiek

$A_{t, 2017}$ exportomvang (wateractiviteiten) in 2017 van alle bedrijven in de watersector

$D_{j, 2018}$ gewogen exportgroei (wateractiviteiten) in 2018 in % van bedrijven deelsector j in steekproef telefonische enquête

$A_{j, 2018}$ geschatte exportomvang (wateractiviteiten) van deelsector j in 2018 in steekproef telefonische enquête

$A_{t, 2018}$ geschatte exportomvang (wateractiviteiten) in 2018 van alle bedrijven in de watersector

WEX_{2017} watersector exportindex in 2017 op basis van statistieken

WEX_{2018} geschatte watersector exportindex in 2018 op basis van telefonische enquête

De WEX berekend op basis van de enquête onder bedrijven betreft een voorlopige realisatie/prognose. De WEX wordt op basis van de statistieken definitief vastgesteld.

